

Lampedusa volia un 'Guepard' enamorat

'Il Gattopardo',
la novel·la italiana més
llegida del segle XX,
torna a estar
d'actualitat. L'editorial
Feltrinelli acaba
de fer-ne una edició
ampliada amb un
capítol inèdit. En aquest
capítol, el protagonista,
Don Fabrizio, escriu
sonets d'amor a la jove
Angelica, promesa del
seu nebot. Biògrafs
i estudiosos de
Lampedusa han criticat
la incorporació del
capítol a l'obra i titllen
l'operació de comercial.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa (Palerm, 1896-Roma, 1957) havia pensat a entendre el cor de Don Fabrizio, príncep de Salina, just en el moment que el protagonista d'*El Guepard* fa cinquanta anys i es considera vell i jubilat de les "manifestacions eròtiques, mundanes i fins i tot científiques". L'escriptor va escriure un capítol, que no va arribar a enllestir, en el qual el príncep escriu sonets d'amor a Angelica, la filla del nou burgès Calogero Sedara, promesa del seu nebot, interpretada per Claudia Cardinale en la versió de Visconti.

El capítol, titulat "Canzoniere di casa Salina", va ser descobert fa quatre anys a la casa romana d'un nebot de l'escriptor, Giuseppe Biancheri, i formaven part de l'arxiu de la vídua, la princesa Alessandra Wolff-Stomersse.

El text inèdit s'acaba d'incorporar a la nova edició de la novel·la publicada per Feltrinelli. Segons el biògraf Riccardo Tanturri (*Il Gattopardo innamorato*), va ser la vídua de l'escriptor la que no va voler incorporar-lo al text de la novel·la. Com se sap, el procés d'edició del manuscrit es va fer posteriorment a la mort de Lampedusa.

És una incorporació discutible, polèmica, a no ser que el text figuri clarament com apèndix documental, cosa que no provocaria cap reacció contrària.

Andrea Vitello, biògraf de l'escriptor, ha criticat la jugada. Ha criticat l'editorial per voler aprofitar el text descobert per donar un nou impuls comercial a la novel·la. El nou capítol, ha dit, por ser de gran interès per a crítics i estudiosos de Lampedusa, però incorporar-lo a la novel·la és un error greu.

Els que han fet costat a l'operació editorial, com Riccardo Tanturri, que està

preparant una nova biografia de l'escriptor, diu que Lampedusa no va manifestar mai que el capítol havia de quedar inèdit. L'argument més important dels que es mostren favorables a la incorporació del polèmic text recorden que la versió editada el 1960 va incloure dos capítols que havien estat exclosos per l'autor de la seva versió final, acreditada com a "completa", per l'autor.

La incorporació de l'enamorament de Don Fabrizio per Angelica planteja una qüestió de pes i va més enllà de l'anèdota. De fet, l'admiració del príncep per Angelica, o, en altres paraules, la seducció que la seva bellesa projecta sobre el vell príncep, ja estava lleument insinuada.

Així ho va veure Luchino Visconti, que en la seva enriquidora adaptació a la pantalla i la romàntica mirada de Burt Lancaster —Don Fabrizio— per Angelica durant el famós vals, creació genuïna del director de cinema, dóna a entendre que el mateix lector Visconti va captar la insinuació.

La qüestió de pes que planteja és si aquesta caiguda del distant i cínic Don Fabrizio en el sentimentalisme pot afectar la seva figura i empobrir-la i, per tant, desfigura el conjunt de l'obra.

Ara, Lampedusa, contra la seva voluntat, el fa passar d'admirador de la bellesa en la forma més pura a víctima de la seducció femenina: aquesta pot ser una de les lectures del capítol inèdit, i qui sap si va ser aquesta lectura la que va aconsellar a Lampedusa d'aturar el capítol i desar-lo. A més, l'heroi distant, que sap veure i descriure el pas de la història sense involucrar-s'hi —una de les característiques del personatge— en-

tra en escena i actua com un personatge més d'una auca que sempre ha vist des de fora.

Els partidaris de la incorporació del capítol inacabat es podran basar en la informació donada pel fill adoptiu de l'escriptor, el musicòleg Gioacchino Lanza Tomasi, que va dir que Lampedusa tenia pensat afegir un capítol o dos a la novel·la. No cal dir que els partidaris del capítol diran que la figura de Don Fabrizio no queda gens afectada i que és ben lògic que el vell guepard, retirat, als cinquanta anys, de les passions de l'amor físic, es dediqui a escriure sonets d'amor a la promesa del seu estimat nebot. Res més lògic que voler participar, en secret, en la intimitat, de l'amor entre el nebot i Angelica: el nebot, que assegura l'estabilitat de la casa Salina a través del matrimoni amb la filla del burgès ric, no solament és l'agent que executa la política institucional de la casa Salina, també és la persona que, gràcies a la seva joventut i bellesa, consumeix físicament l'amor del patriarca de la casa, ja sexualment impotent, per l'ideal femení.

Totes les especulacions a favor i en contra queden obertes i, per tant, la guerra entre partidaris del capítol inèdit i enemics, declarada; una guerra que només pot produir alegries culturals i editorials: *Il Gattopardo*, més de quaranta anys després de la seva edició, manté la seva actualitat mediàtica.

Gioacchino Lanza Tomasi va escriure l'any 1969, quan Feltrinelli va fer la nova edició d'*Il Gattopardo* a partir de l'últim manuscrit de l'autor i no a partir d'una còpia de la primera versió, com havia fet Giorgio Bassani el 1958 en donar-lo per primer cop a impremta, que la història de l'edició de la novel·la ha afegit llenya al foc del mite romàntic del geni incomprès.

Com és prou conegut, el manuscrit que esdevingué la novel·la italiana més llegida, popular i estudiada del segle XX, va ser refusada per diversos editors i directores editorials —el “no” d'Elio Vittorini és el més cruelment recordat— abans de ser editada per Giorgio Bassani, mort ja l'autor, en una nova col·lecció que dirigia a Feltrinelli. El que llavors desconeixia Lanza Toma-

A més de contribuir a enriquir el mite, els episodis editorials han ajudat a consolidar l'èxit comercial del llibre

si és que encara és tallaria més llenya per avivar el foc del mite. No cal dir que el fill adoptiu de Lampedusa és dels que ha ajudat a tallar-la: ha tingut cura del text de l'edició de Feltrinelli que inclou el capítol inèdit.

A més de contribuir a enriquir el mite, els episodis editorials han ajudat a consolidar l'èxit comercial del llibre. Feltrinelli va treure la grossa quan Bassani va veure les virtuts de la novel·la, però després ha continuat obtenint magnífics premis.

El següent premi va ser la revisió del text, a partir del manuscrit posterior a la

còpia utilitzada per Bassani. A més, es va “denunciar”, diguem-ne, que Bassani havia intervingut com a corrector d'estil i, per tant, la nova edició del 1969 va llançar-se al mercat com a edició més acostada a la llengua i l'estil de Lampedusa. Bassani va fer una intervenció a fi de bé. Per una banda, la va fer poder fer, i amb completa llibertat, perquè no tenia entre mans el text d'un novel·lista conegut i acreditat, sinó d'un perfecte desconegut, inexpert com a novel·lista. A més, no havia de sotmetre les seves correccions a l'autor, que ja havia mort.

La formidable adaptació de Luchino Visconti d'*Il Gattopardo*, interpretat per Burt Lancaster -Don Fabrizio- i Claudia Cardinale, en el paper d'Angelica, han ajudat a incrementar la popularitat de la novel·la. Ara, la incorporació d'un capítol inèdit torna l'obra al taulell de novetats de les llibreries italianes.

Després, Bassani desconeixia el credo literari de l'escriptor i desconeixia, sobretot, que determinats defectes d'estil no eren considerats com a tals per Lampedusa. Com a bon seguidor de Stendhal i tota la literatura mamada per Stendhal, Lampedusa sabia que un cert grau de diligent negligència humanitza ven el text i el protegien contra l'afectació i la hipocresia.

El tercer premi va ser l'adaptació cinematogràfica, una de les més afortunades de la història del cinema. La felicitat històrica de la posteritat de Lampedusa es va refermar amb la versió de Visconti i a partir d'aquell moment ja ha estat difícil imaginar-se Don Fabrizio sense recordar la recreació que en fa l'actor Burt Lancaster. La pel·lícula va ser produïda en el moment més afortunat, artísticament, del director de cinema i de teatre, quan encara no havia incorporat

al seu estil el manierisme del zoom, aquell manierisme que ha fet caure en el ridícul l'adaptació, en el seu temps elogiada, de *La mort a Venècia*.

I ara arriba aquest quart gran premi. Per quarta vegada, Feltrinelli podrà llançar la novel·la amb honors i tiratges de novetat editorial. Seria aquesta l'ocasió -les anteriors, han estat desaprovechades- per fer una traducció nova al català d'*Il Gattopardo*, que partís d'aquesta edició que es presenta com a més completa i, filològicament, més rigorosa. La versió catalana de Llorenç Villalonga, com ha demostrat l'estudi d'una professora mallorquina, és poc fiable.

Aquest nou episodi editorial, literari i filològic d'*Il Gattopardo* engrandeix l'obra i la reactualitza, si és que mai n'havia perdut l'actualitat. La felicitat històrica externa del llibre, basada, cal

dir-ho, en la desafortunada prehistòria editorial del llibre -els infortunis com mouen la gent i creen simpaties- està fonamentada sobre els valors intrínsecs del text i l'excepcionalitat de l'obra i l'autor en el moment històric i l'ambient geogràfic en què apareix.

L'escriptor italià del segle XX és un intel·lectual que ha de prendre una posició política clara i pronunciar-se al moment, sovint cada dia, sobre els petits i grossos esdeveniments polítics. L'escriptor italià és una persona que, abans que veure les coses, les ha d'interpretar, i interpretar ideològicament. Ha de ser, a partir de la Segona Guerra Mundial, d'esquerra i marxista -o troskista-. La seva obra no pot pecar de "reaccionària" i ha de reflectir les "contradiccions" del sistema. L'escriptor italià ha de pensar. Ha de tenir un pensament, però no sobre les idees, sinó sobre les coses més prosaïques. No cal dir que si arriba a formular teories, ja ho té tot pagat.

Gràcies a *Il Gattopardo*, els italians van descobrir que a Palerm hi havia viscut una persona que va saber viure al marge de les modes intel·lectuals i literàries i que tenia una relació amb la literatura absoluta, honesta, neta i enriquidora, que pensava que "la pitjor de les interpretacions possibles d'un fet és sempre la bona".

Per això, els italians no només han llegit i rellegit mil vegades *Il Gattopardo*, sinó que han fet de la vida, les opinions i la persona del noble Lampedusa, un pa de cada dia i l'exòtic sicilià, més europeu que els italians del nord, és ja un personatge popular i familiar, una gran personalitat, fascinant i inesgotable, com ho són els protagonistes de la seva novel·la.

Parlem molt de la Mediterrània i de la cultura mediterrània comuna, però Lampedusa, que tantes afinitats personals té amb Josep Pla i, sobretot amb Joan Fuster, és un gran desconegut a cada nostra, tant per part dels editors com dels estudiosos: no s'ha retraduït *El Guepard* i no es tradueixen les biografies o llibres de records que se li han dedicat.

Lluís Bonada